

Talrepresentation

Ett tal kan representeras binärt på många sätt.

De vanligaste taltyperna som skall representeras är:

- Heltal, positiva heltal (eng. integers)
ett-komplementet, två-komplementet, sign-magnitude
- Decimala tal med fix tal-område
Fix-tal (eng. fixed-point)
- Decimala tal i olika talområden
Flyt-tal (eng. floating-point)

Heltal

Positiva Heltal:

-2^7	2^6	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
0	1	1	0	1	1	0	1

$$= 1 \cdot 2^6 + 1 \cdot 2^5 + 1 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^0 = 109$$

Negativa Heltal:

-2^7	2^6	2^5	2^4	2^3	2^2	2^1	2^0
1	1	1	0	1	1	0	1

$$= -1 \cdot 2^7 + 1 \cdot 2^6 + 1 \cdot 2^5 + 1 \cdot 2^3 + 1 \cdot 2^2 + 1 \cdot 2^0 = -19$$

Multiplikation av två positiva heltal

$$\begin{array}{r}
 \\
 \\
 \\
 \\
 + \\
 \hline
 0
 \end{array}$$

$$\begin{array}{r}
 2 \\
 *11
 \end{array}$$

Skifta, addera
multiplikanden eller 0

$$=22$$

Multiplikation med teckenbit

Teckenbiten har negativ vikt!
=> Två-komplementera!

				0	0	1	0		2
	*			1	0	1	1		-5
				0	0	1	0		
				0	0	1	0		
				0	0	0	0		
	+	1	1	1	0				
		1	1	1	0	1	1	0	-10

Teckenbiten på det andra stället

Teckenförläng!
(Sign Extension,
här till 7 bitar)

$$\begin{array}{r} \boxed{1011} \quad -5 \\ * 0010 \quad 2 \\ \hline 0000 \\ 111011 \\ 0000 \\ + 0000 \\ \hline 1110110 \quad -10 \end{array}$$

Multiplikation av två negativa tal

Teckenförläng! →

Teckenbiten har negativ vikt!
=> Två-komplementera!

				1	0	1	1	-5
	*			1	0	1	1	-5
		1	1	1	1	0	1	1
		1	1	1	0	1	1	
			0	0	0	0		
+		0	1	0	1			
		0	0	1	1	0	0	1
								+25

Svar 7-bitar med tecken

Det här verkade komplicerat ...

Eller så gör vi det enkelt för oss

Använd enbart positiva tal i multiplikationen

Konvertera till positiva tal

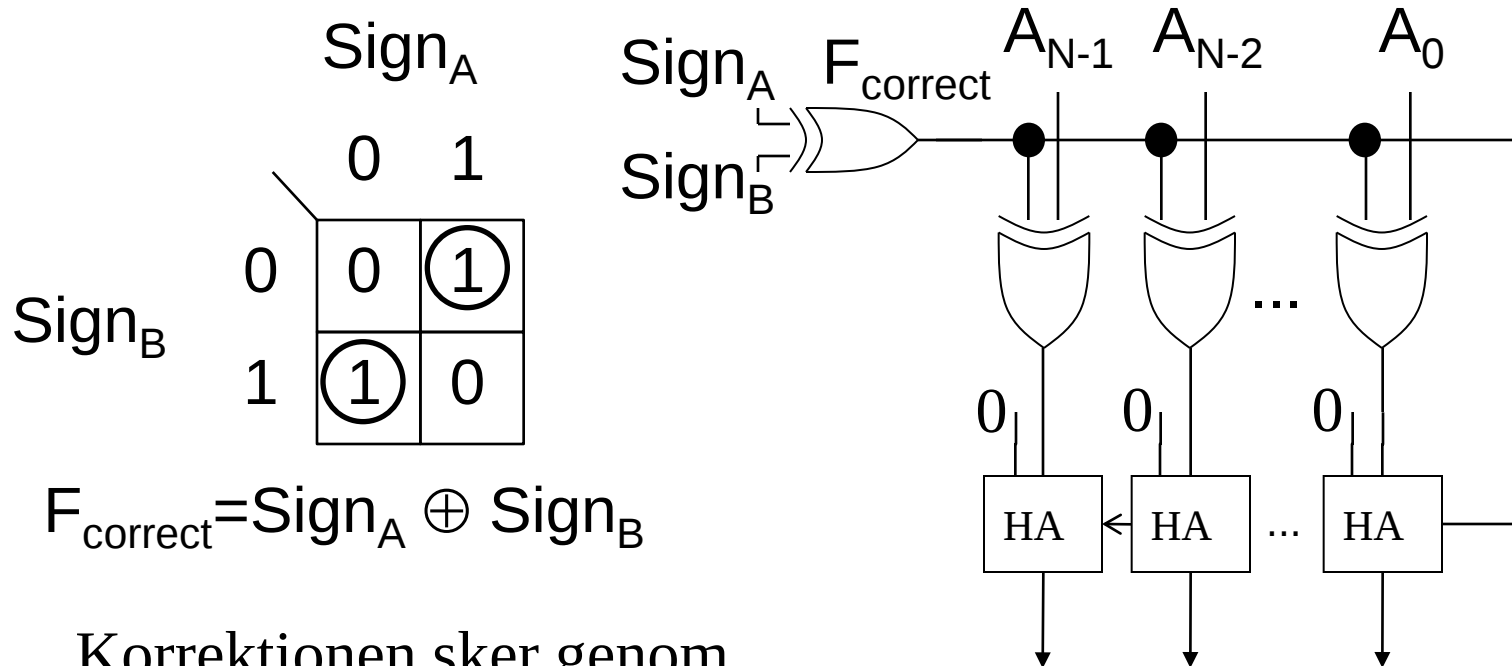
Håll reda på resultatets tecken

$$(+) \cdot (+) \Rightarrow (+) \quad (+) \cdot (-) \Rightarrow (-)$$

$$(-) \cdot (+) \Rightarrow (-) \quad (-) \cdot (-) \Rightarrow (+)$$

Två-komplementera till negativt tal om
nödvändigt

Enkel lösning, forts ...

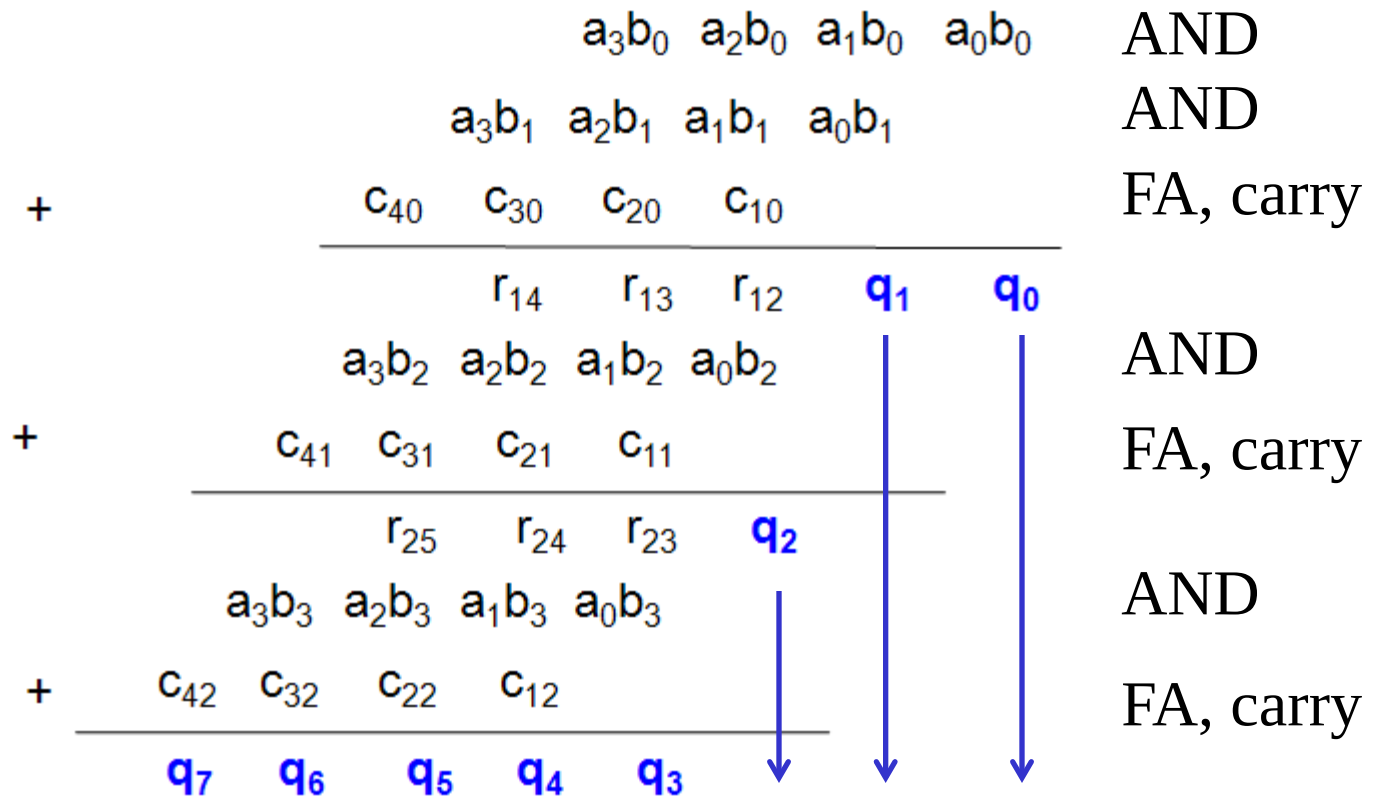

Korrektionen sker genom att man invertera bitarna och lägg till 1

2's complement of Product, when correction is needed.

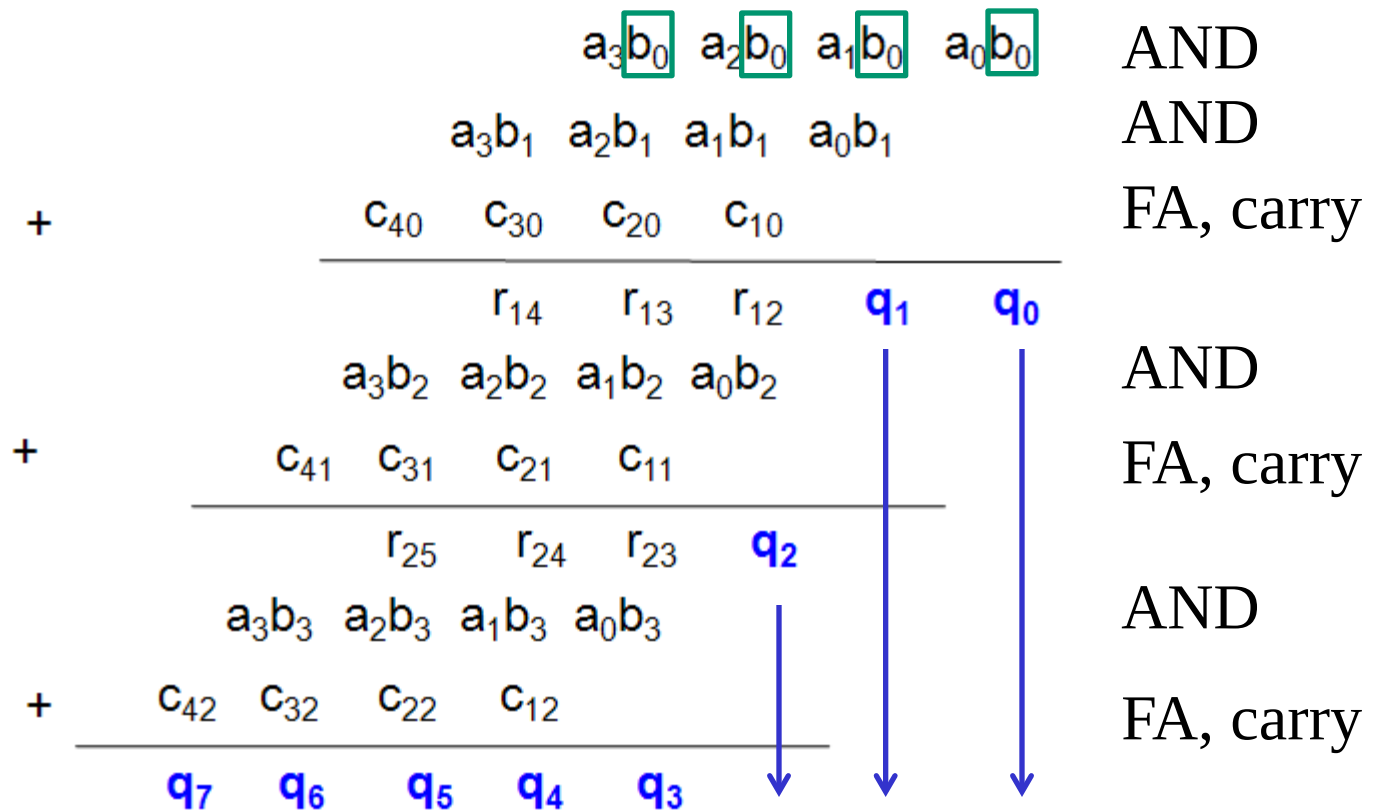
Multiplikation (två positiva tal)

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

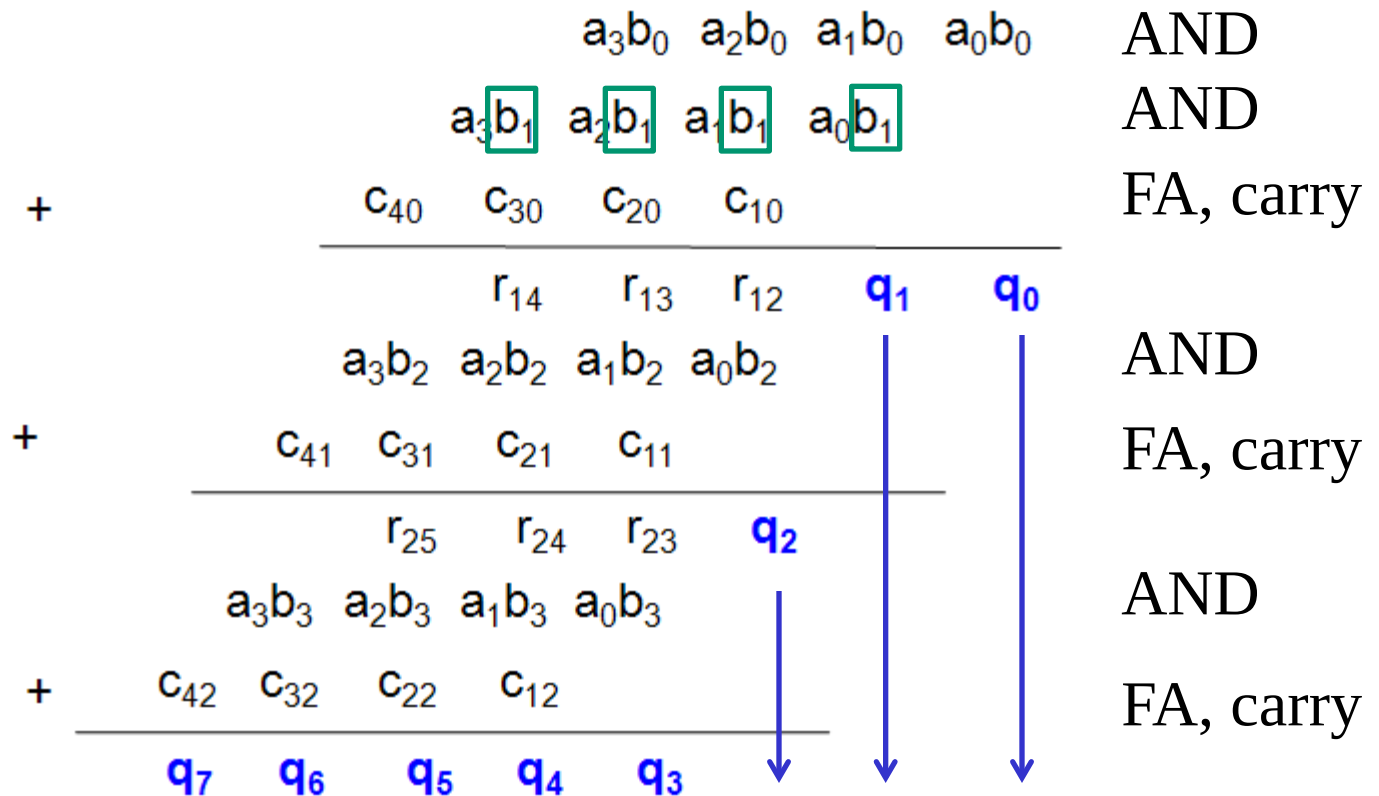
Multiplikation (två positiva tal)

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1\boxed{b_0}) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

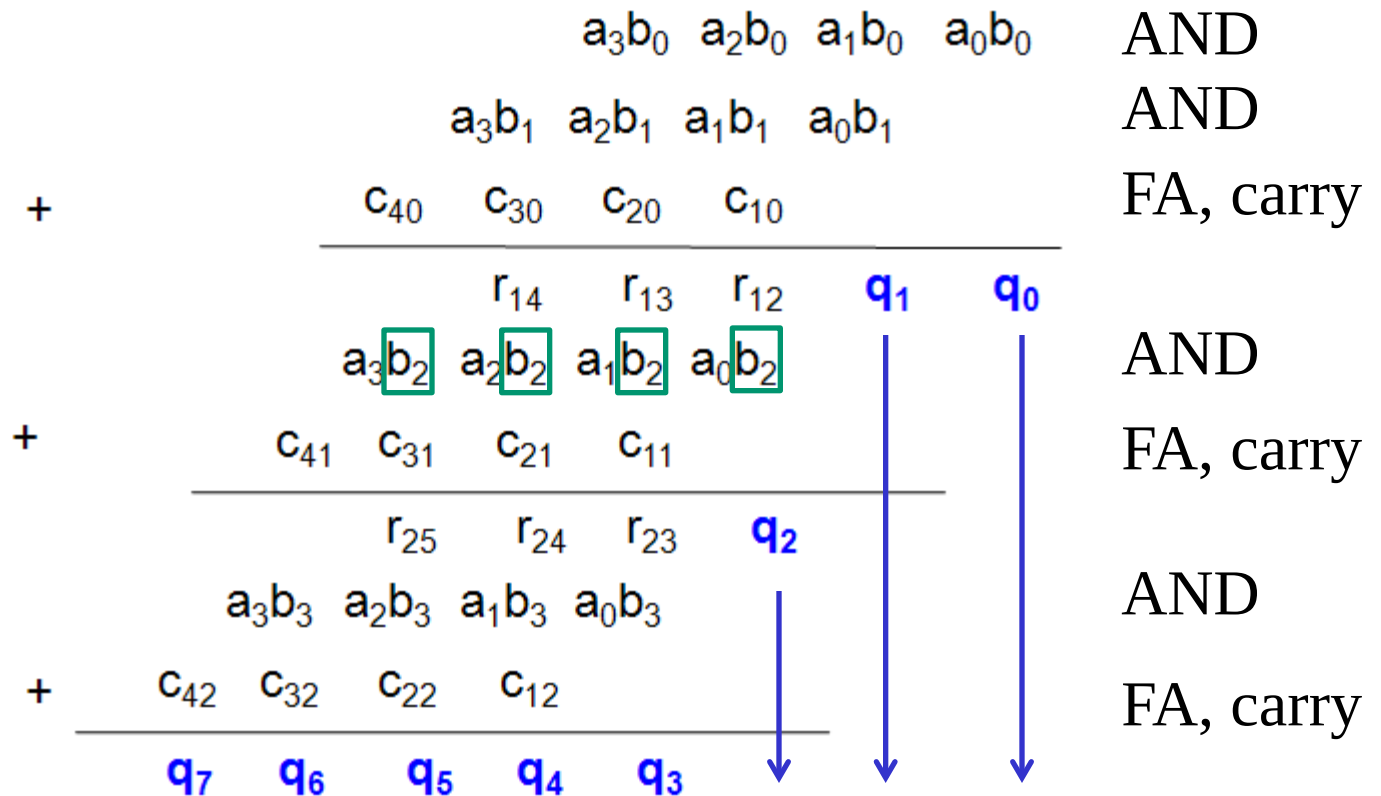
Multiplikation (två positiva tal)

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2\boxed{b_1}b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

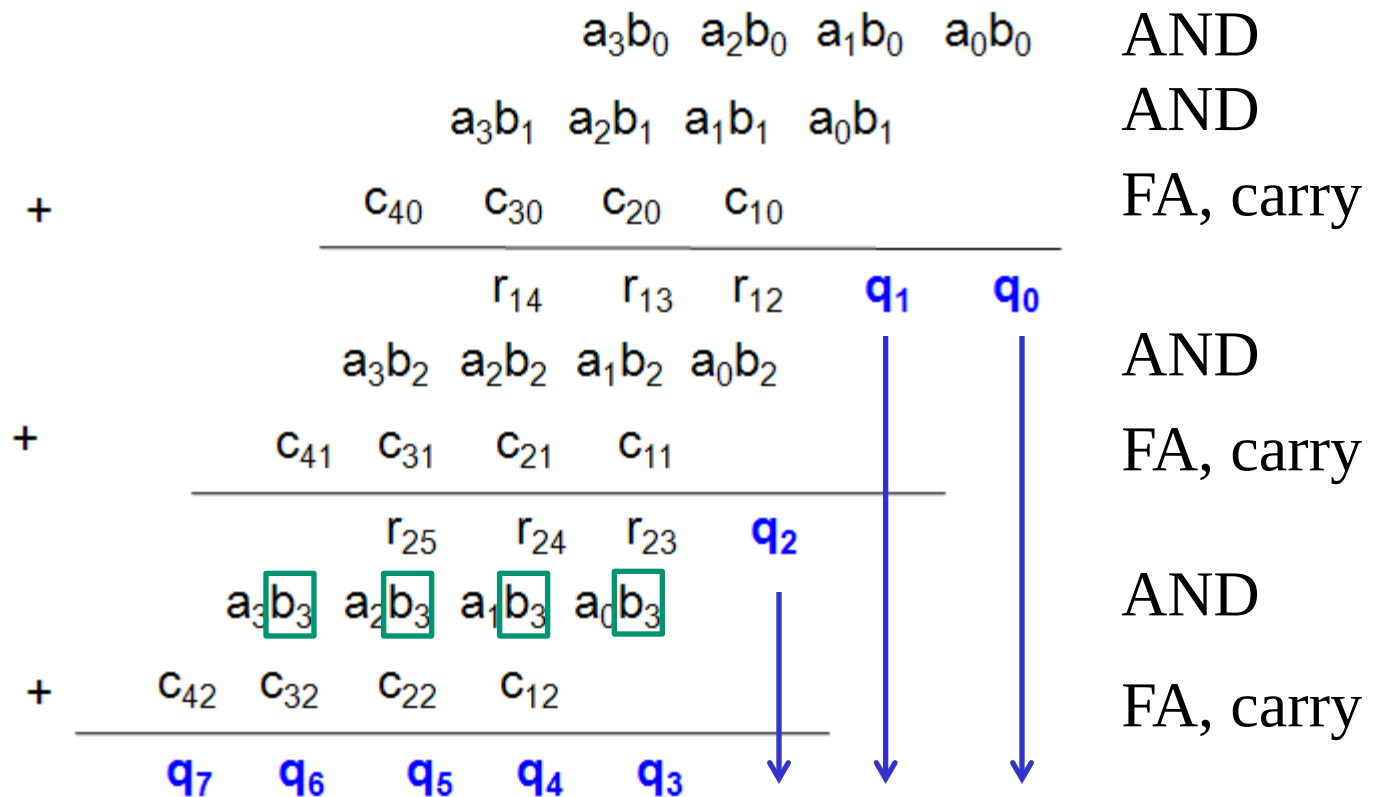
Multiplikation (två positiva tal)

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3\boxed{b_2}b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

Multiplikation (två positiva tal)

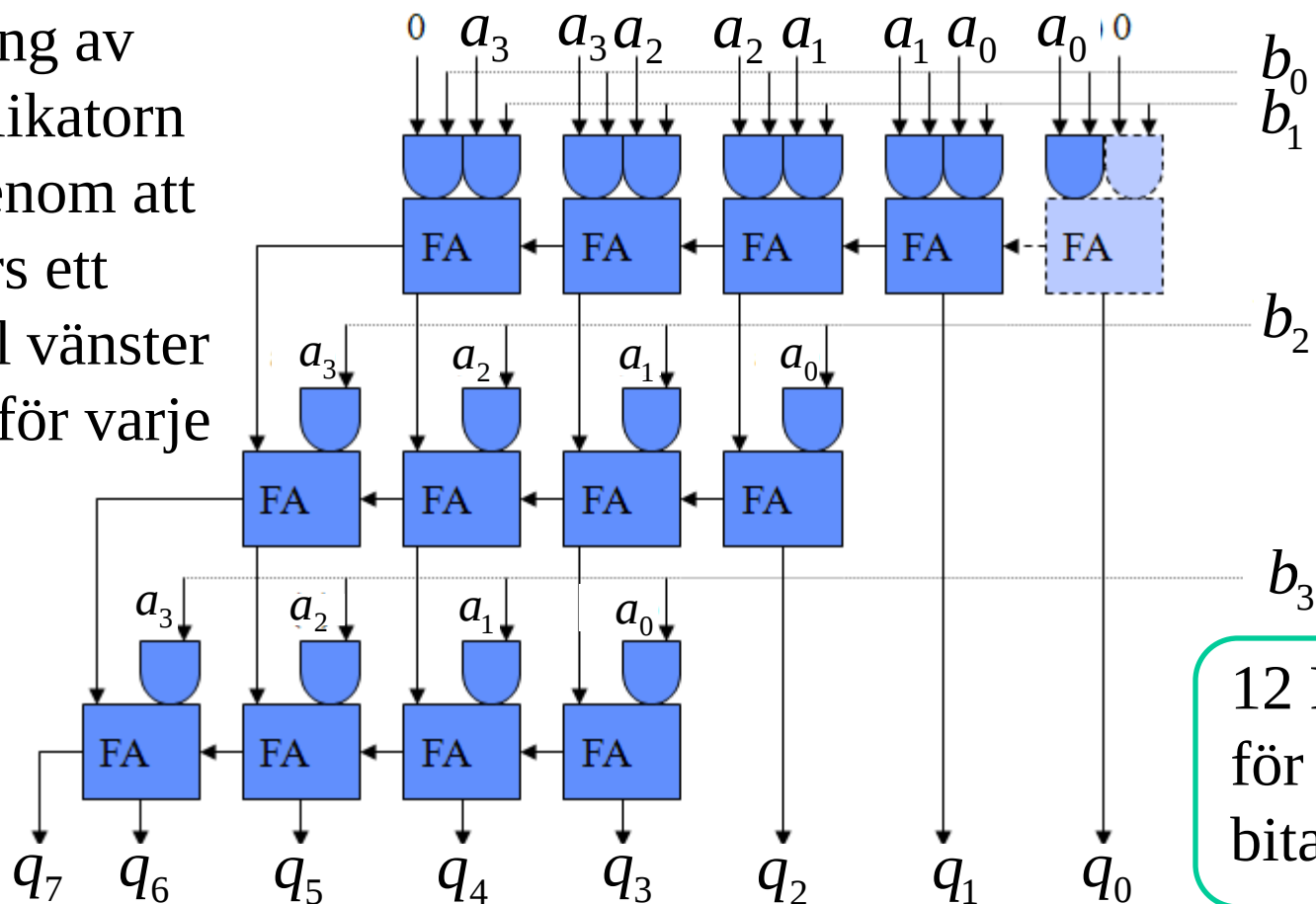
$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (\boxed{b_3}b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

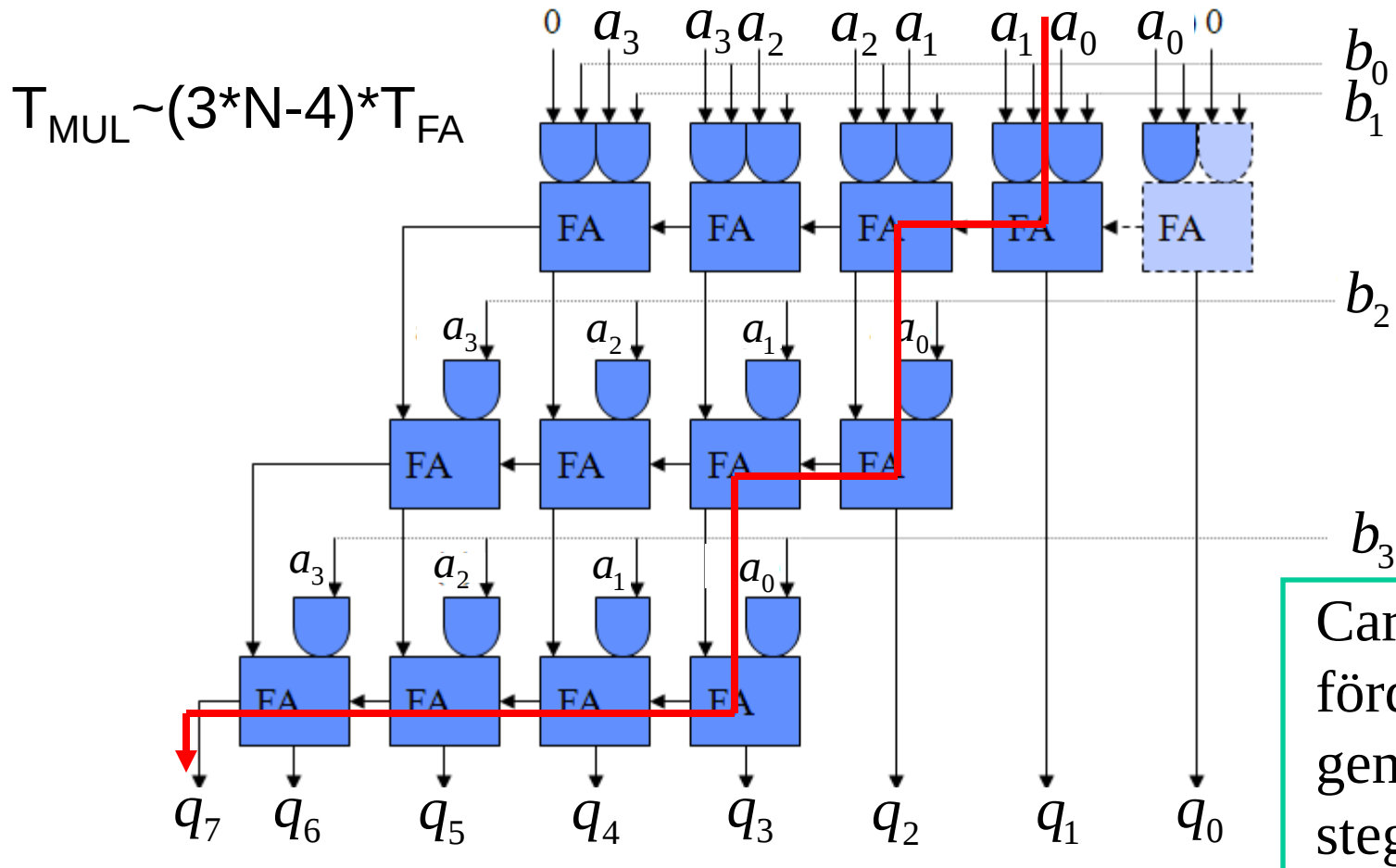
Multiplikation (två positiva tal)

Skiftning av multiplikatorn sker genom att den förs ett steg till vänster i nätet för varje nivå

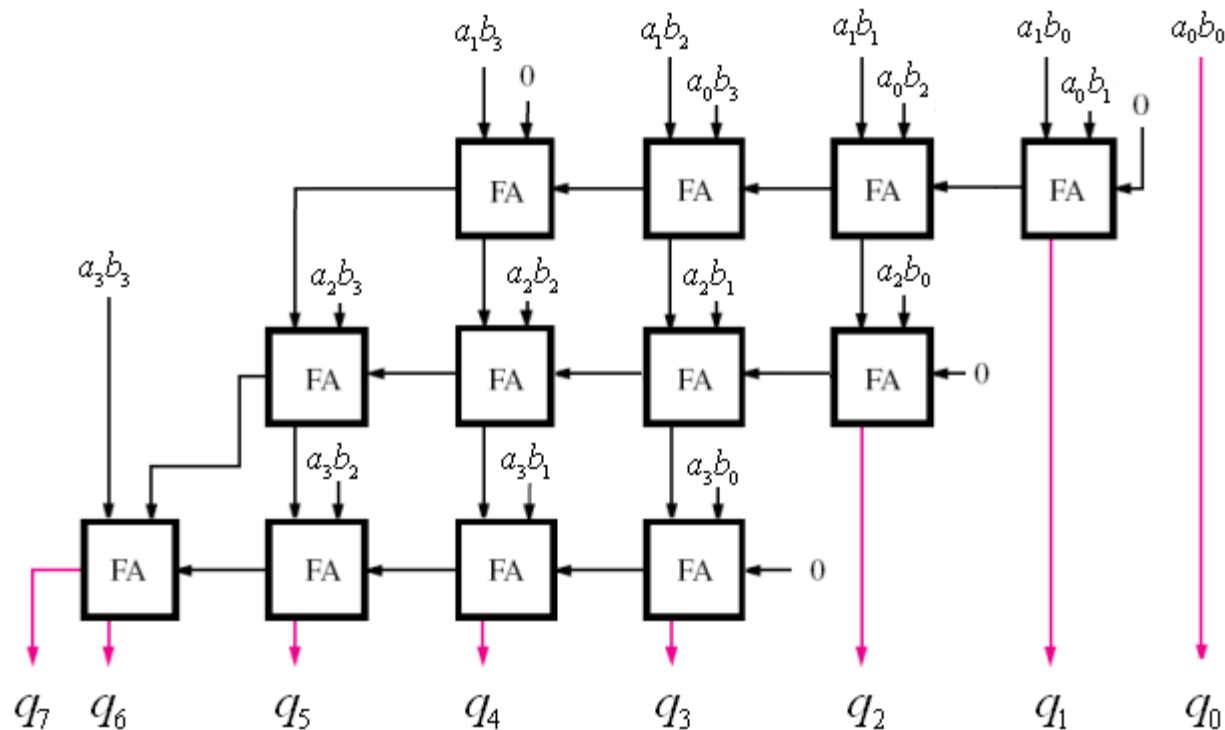

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

Multiplikation (två positiva tal)

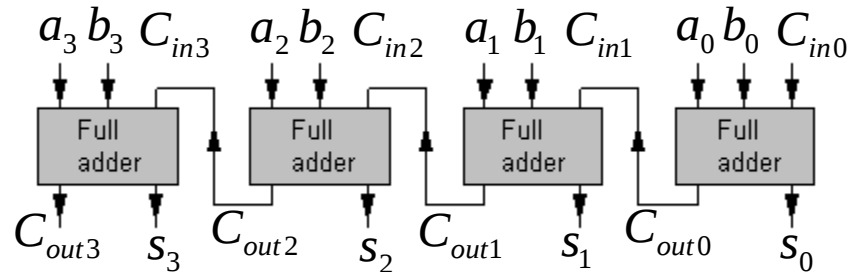

Kan bitarna adderas i någon annan ordning?

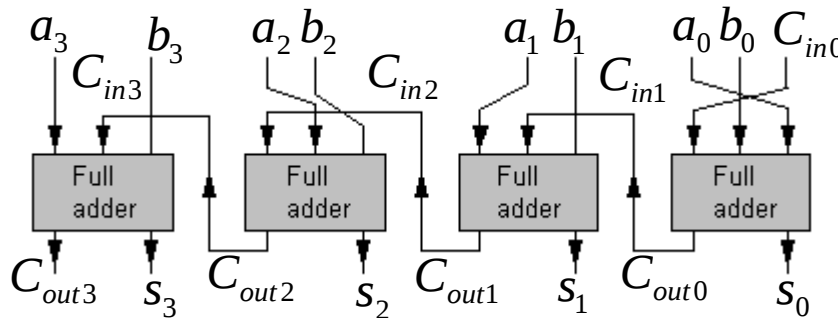
Snabbfråga

Ripple Carry-adderaren:

- Vad händer om man *förväxlar* ledningarna a b C_{in} ?

Här har någon
rört till det
ordentligt med
ledningarna!

a) Katastrof!

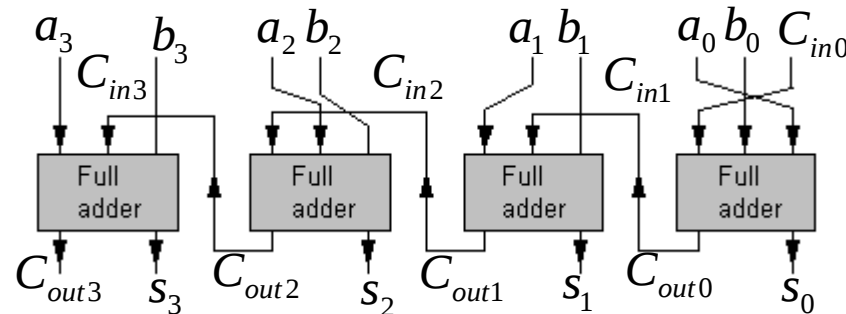
b) Don't care!

***Diskutera fram svaret tillsammans med din
bänkgranne!***

William Sandqvist william@kth.se

Snabbfråga

b) Don't care!

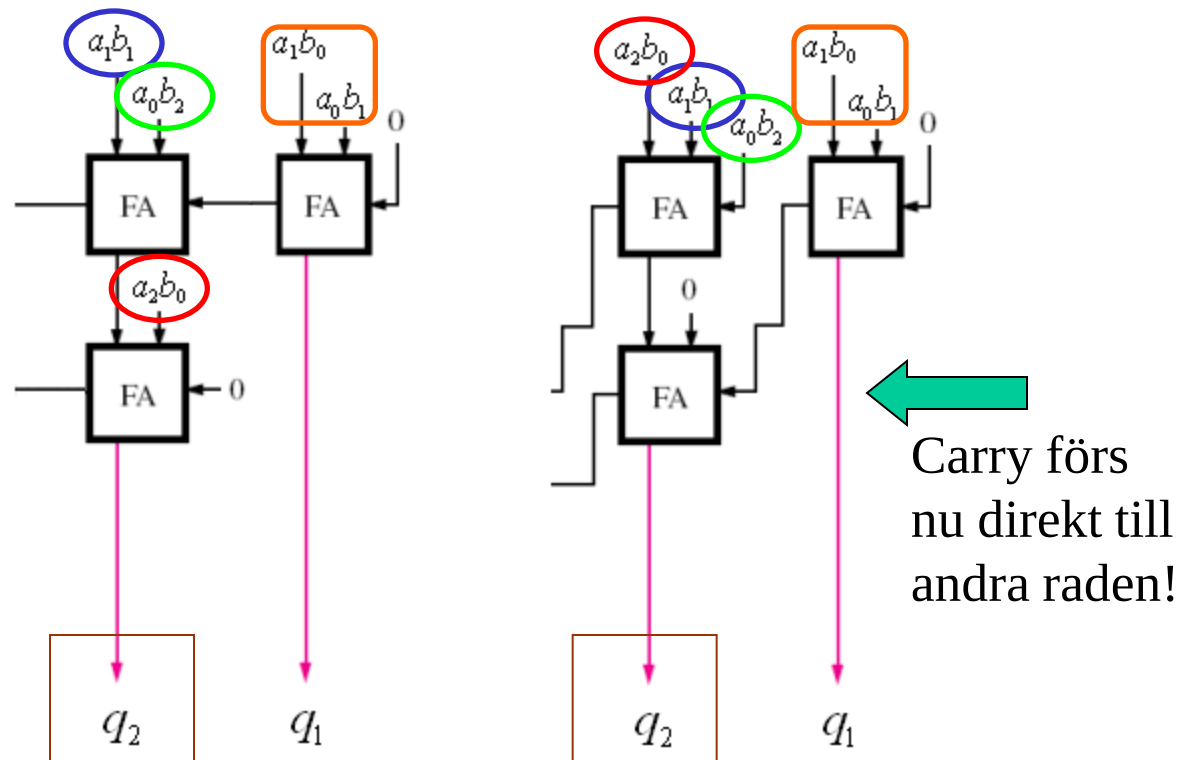
- Summabiten är lika med **"udda paritet"** av inbitarna.
- Carry out är lika med **"majoritetsvärdet"** av inbitarna.

I ingendera fallen har bitarnas inbördes ordning någon som helst betydelse.

Kan bitarna adderas i någon annan ordning?

Så här får q_2 samma resultat men med en annan bitordning!

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

En snabbare lösning - Carry-Save Multiplier (BV: sida 311)

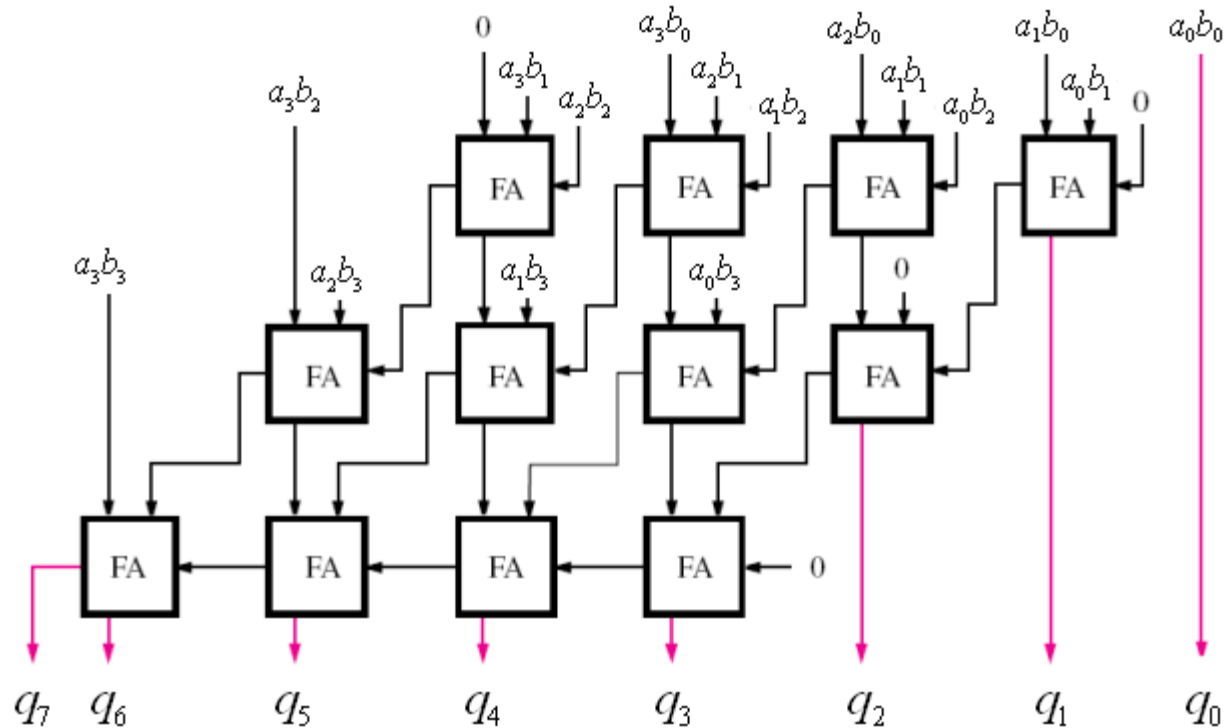

Figure 5.45 Multiplier carry-save array.

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

En snabbare lösning - Carry-Save Multiplier (BV: sida 311)

$$T_{\text{MUL}} \sim (2 \cdot N - 2) \cdot T_{\text{FA}}$$

Minskar fördröjningen
eftersom carry
utgången kopplas
direkt till nästa steg!

Carry-
fördröjs
nu genom
6 steg!

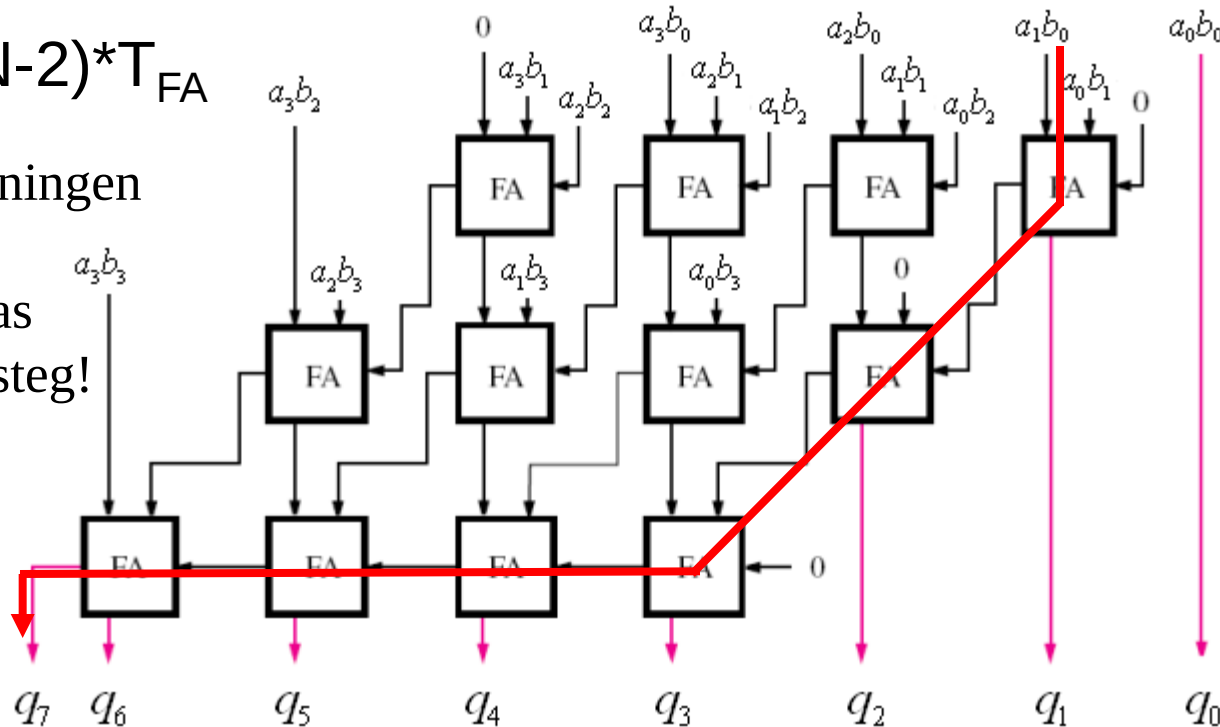

Figure 5.45 Multiplier carry-save array.

$$(a_3a_2a_1a_0) \cdot (b_3b_2b_1b_0) = (q_7q_6q_5q_4q_3q_2q_1q_0)$$

En snabbare lösning - Carry-Save Multiplier (BV: sida 311)

Extra tips:
snabb Carry-look ahead adderare här!

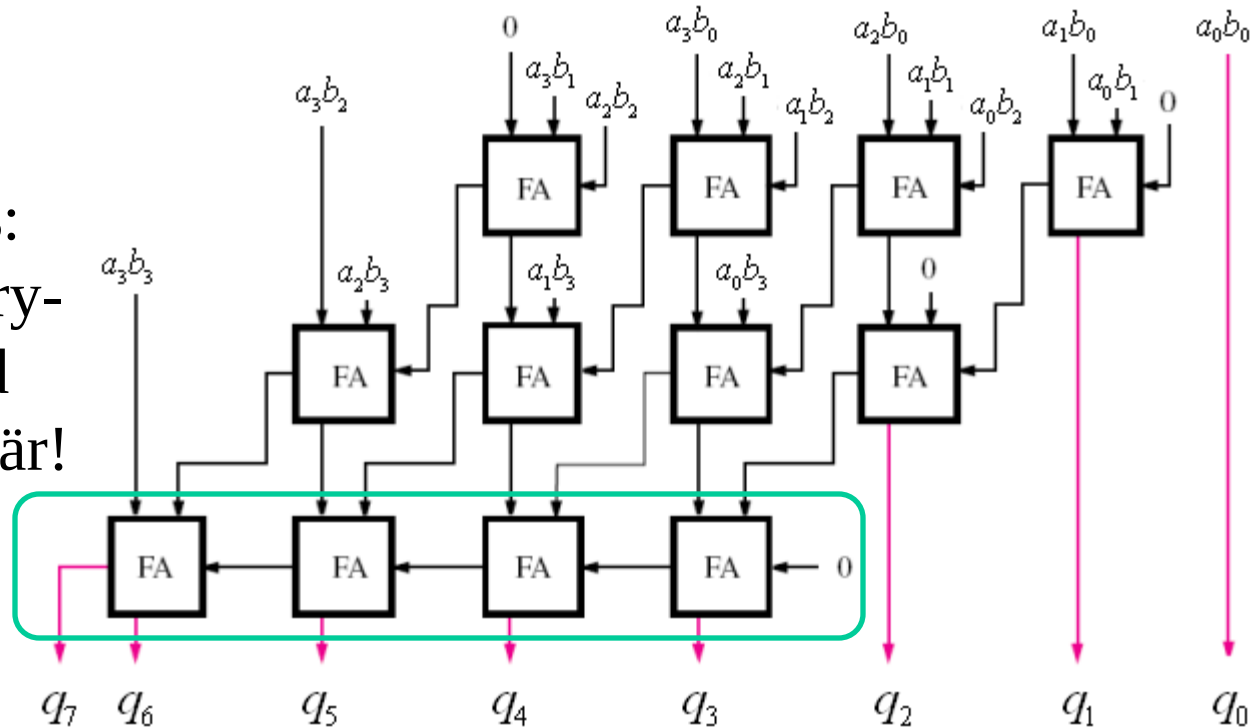

Figure 5.45 Multiplier carry-save array.

Multiplikation med två

$0101 * 2 = 1010$	$(5 * 2 = 10)$
$1010 * 2 = 10100$	$(-6 * 2 = -12)$
$01010101 * 2 = 010101010$	$(85 * 2 = 170)$
$10010101 * 2 = 100101010$	$(-107 * 2 = -214)$

jmfr multiplikation med 10 i basen 10:

$$63 * 10 = 630, -63 * 10 = -630 \text{ etc.}$$

Multiplikation med 2^n

$$0101 * 2 = 1010 \quad (5 * 2 = 10)$$

$$0101 * 2^2 = 10100 \quad (5 * 4 = 20)$$

$$0101 * 2^3 = 101000 \quad (5 * 8 = 40)$$

$$0101 * 2^4 = 1010000 \quad (5 * 16 = 80)$$

jmfr multiplikation med 10 i basen 10:

$$6 * 10 = 60, 6 * 100 = 600, 6 * 1000 = 6000 \text{ etc.}$$

Multiplikation med 2^n

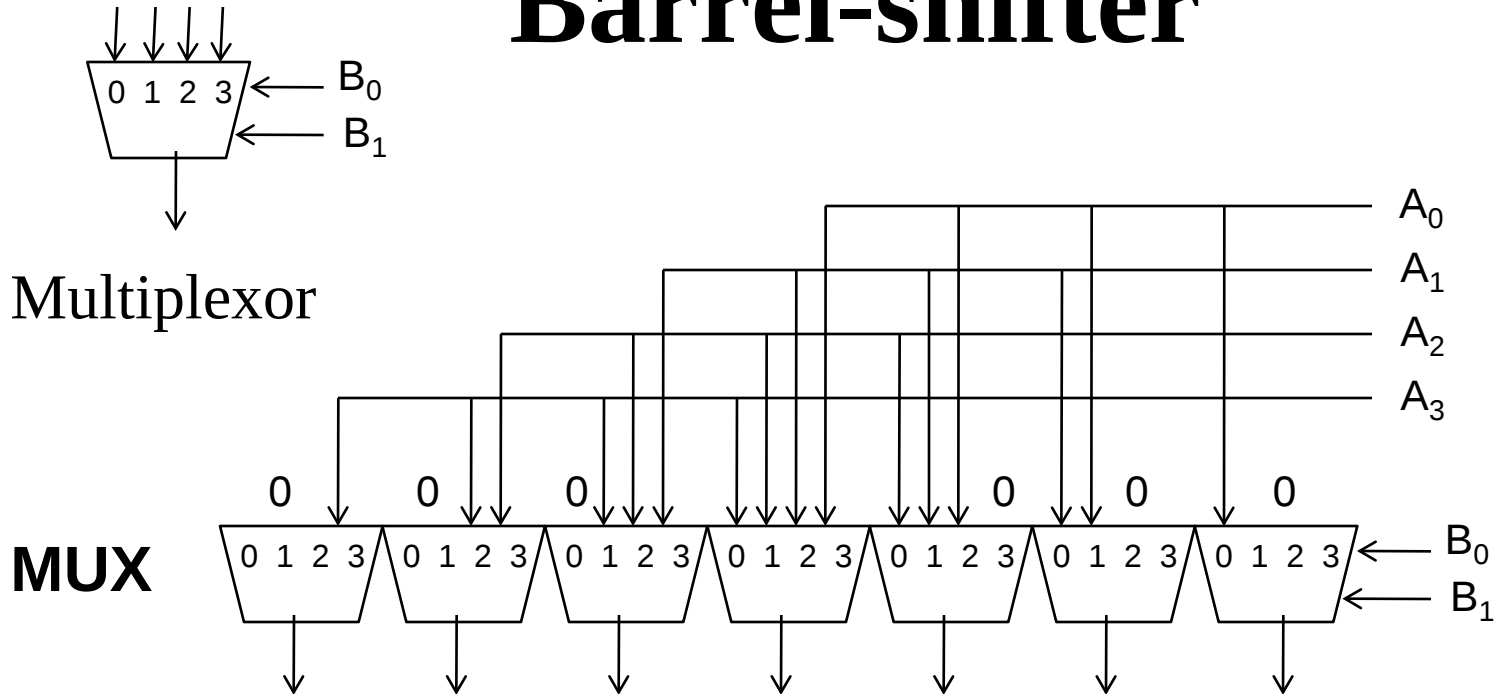
En multiplikation med 2^n kan göras med genom att skifta alla bitar n steg till vänster och att fylla på med nollor

13×8 kan beräknas genom att skifta (01011) tre bitar till höger

Resultat: 01011000 motsvarar $(104)_{10}$

Observera att man behöver flera bitar för att representera resultatet!

Barrel-shifter

Multiplikation med $(2^0, 2^1, 2^2, 2^3)$ – dvs 1, 2, 4, 8

$$(S_6 S_5 S_4 S_3 S_2 S_1 S_0) = (A_3 A_2 A_1 A_0) \cdot 2^{(B_1 B_0)}$$

Division mellan två positiva heltal (BV sid 693 fig 10.21 b)

$$\begin{array}{r}
 0101 \leftarrow 11/2 = 5 \\
 10 \overline{) 1011} \\
 \underline{- 10} \\
 001 \\
 \underline{- 00} \\
 011 \\
 \underline{- 10} \\
 1
 \end{array}$$

$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b}$
 Rest = 1

Lite mer detaljerat ... $\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b}$

[illegible]

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \qquad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$	0	1	0	1	1	$r:$
$b:$	1	0				$q:$

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \quad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$ 0 1 0 1 1 $r:$
 $b:$ -1 0 $q: 0$

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \quad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$	0 1 0 1 1	$r:$	
$b:$	-1 0		$q: 0 0$

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \quad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$	0 1 0 1 1	$r:$	
$b:$	-1 0		$q: 0 0 1$

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \quad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$	0	0	0	1	1	$r:$					
$b:$				-1	0		$q:$	0	0	1	0

Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \quad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

$a:$	0	0	0	1	1	$r:$						
$b:$				-1	0	✓	$q:$	0	0	1	0	1

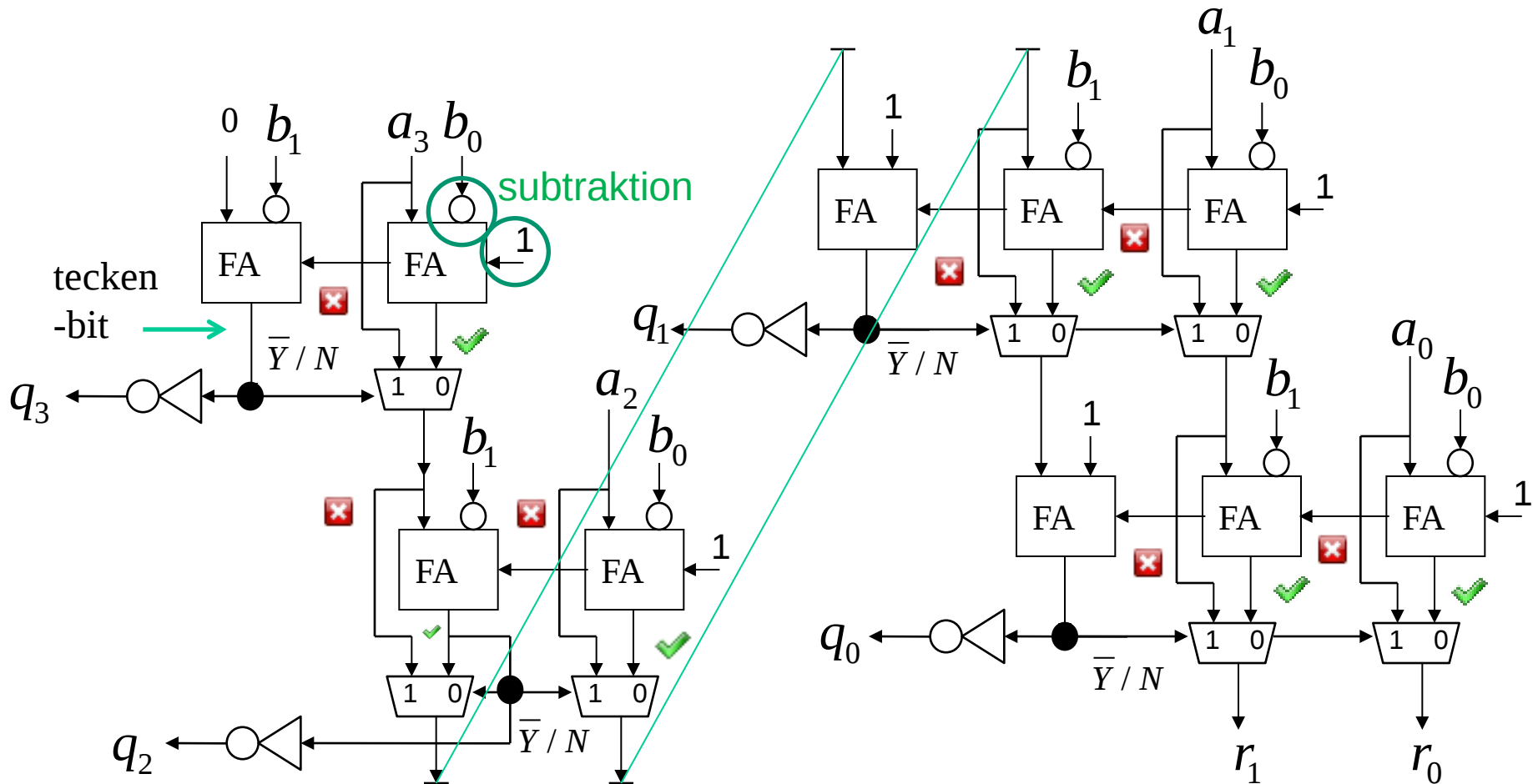
Lite mer detaljerat ...

$$\frac{a}{b} = q + \frac{r}{b} \qquad \frac{11}{2} = 5 + \frac{1}{2}$$

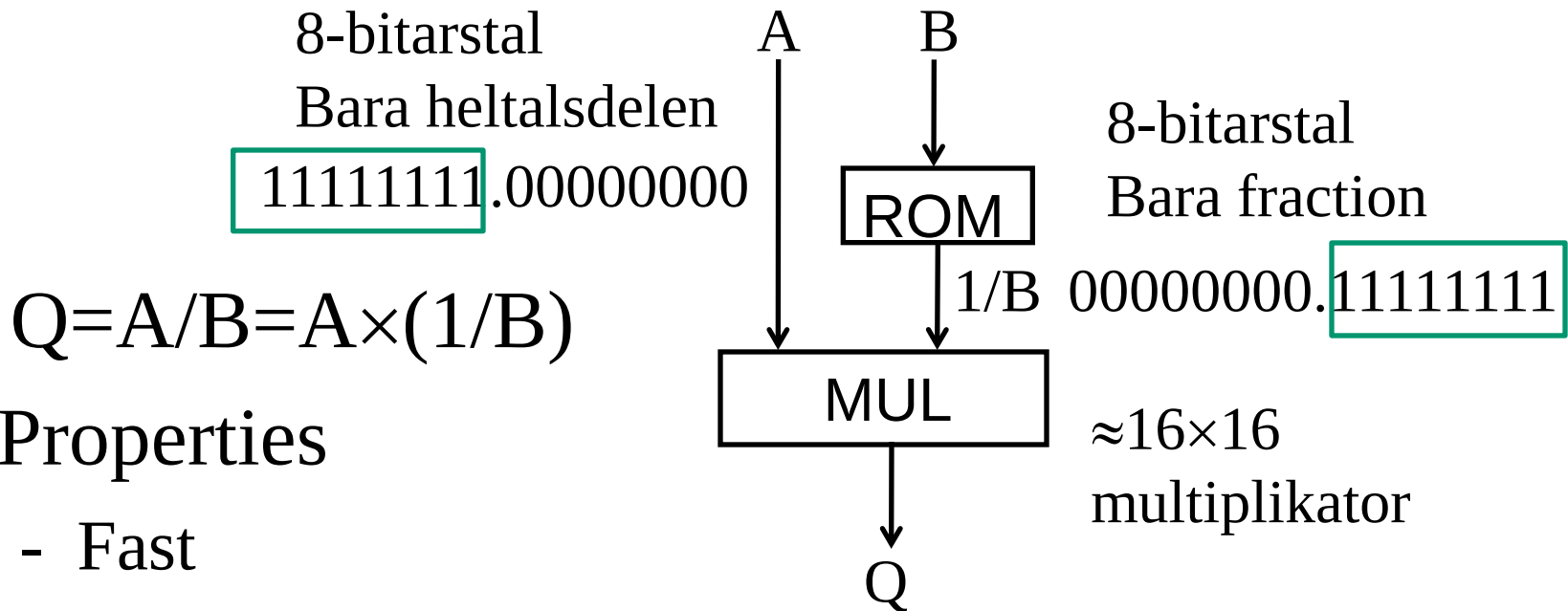
$$0 \ 0 \ 0 \ 0 \ 1 \quad r: 1$$
$$q: 0 \ 0 \ 1 \ 0 \ 1$$

Divideraren

$$\frac{a_3 a_2 a_1 a_0}{b_1 b_0} = q_3 q_1 q_1 q_0 + \frac{r_1 r_0}{b_1 b_0}$$

Using a multiplier and a ROM for division

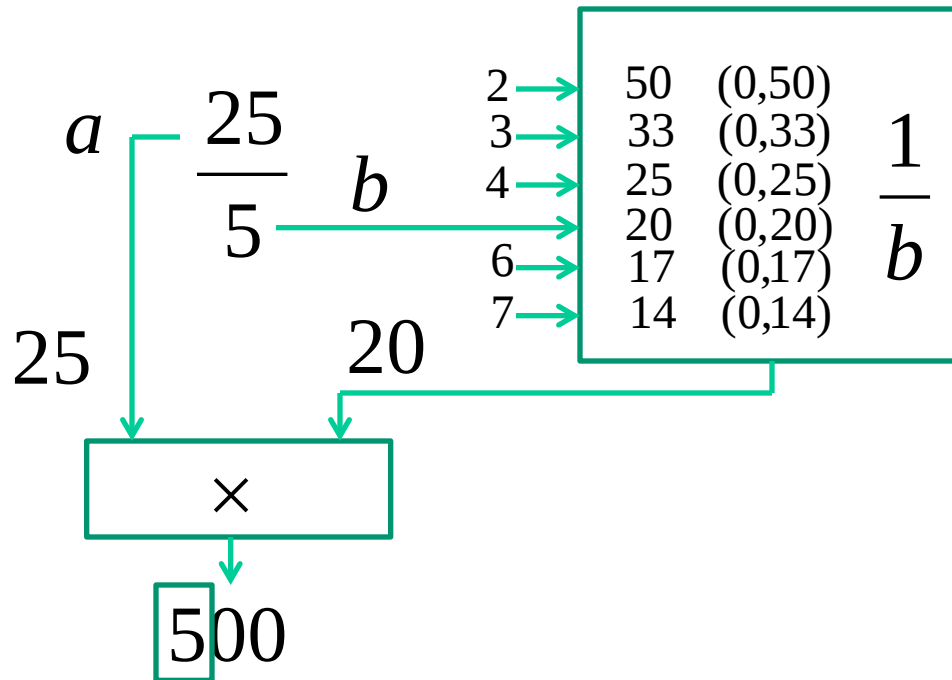
- Properties

- Fast
- **VERY** big multiplier!

Hur många Byte måste ROM innehålla om A och B är 8 bitars tal?

Using a multiplier and a ROM for division

$$\frac{a}{b} = \frac{25}{5} = 25 \times \frac{1}{5} = 25,0 \cdot 0,2 = 5,00$$

Division med negativa heltal

Division med negativa tal är ganska knepigt.
Ett sätt att utföra divisionen ändå

Konvertera till positiva tal

Håll reda på resultatets tecken

$$(+) \cdot (+) \Rightarrow (+) \quad (+) \cdot (-) \Rightarrow (-)$$

$$(-) \cdot (+) \Rightarrow (-) \quad (-) \cdot (-) \Rightarrow (+)$$

Två-komplementera till negativt tal om nödvändigt

Division med 2

$$\begin{array}{ll} 0 \rightarrow 01010/2 = 00101 & (10/2 = 5) \\ 1 \rightarrow 10100/2 = 11010 & (-12/2 = -6) \end{array}$$

jmfr division med 10 i basen 10:
 $630/10 = 63$, $-630/10 = -63$ etc.

Logiskt och Aritmetisk shift höger

Man skiljer mellan logisk och aritmetiskt shift

***Logisk shift* höger shifter bara till höger. Bitarna skall ej tolkas som ett tal. Man fyller bara på med 0:or.**

***Aritmetisk shift* höger behandlar bitarna som ett tal. Teckenbiten behålls vid shift. Man fyller på till vänster med teckenbiten.**

Division med 2^n

$1010/2 = 101$	$(10/2=5)$
$10100/2^2 = 101$	$(20/4=5)$
$101000/2^3 = 101$	$(40/8=5)$
$1010000/2^4 = 101$	$(80/16=5)$

jmfr division med 10 i basen 10:

$60/10 = 6$, $600/100 = 6$, $6000/1000 = 6$ etc.

Division med 2^n

En division med 2^n kan göras med genom att skifta alla bitar n steg till höger och att fylla på med nollor

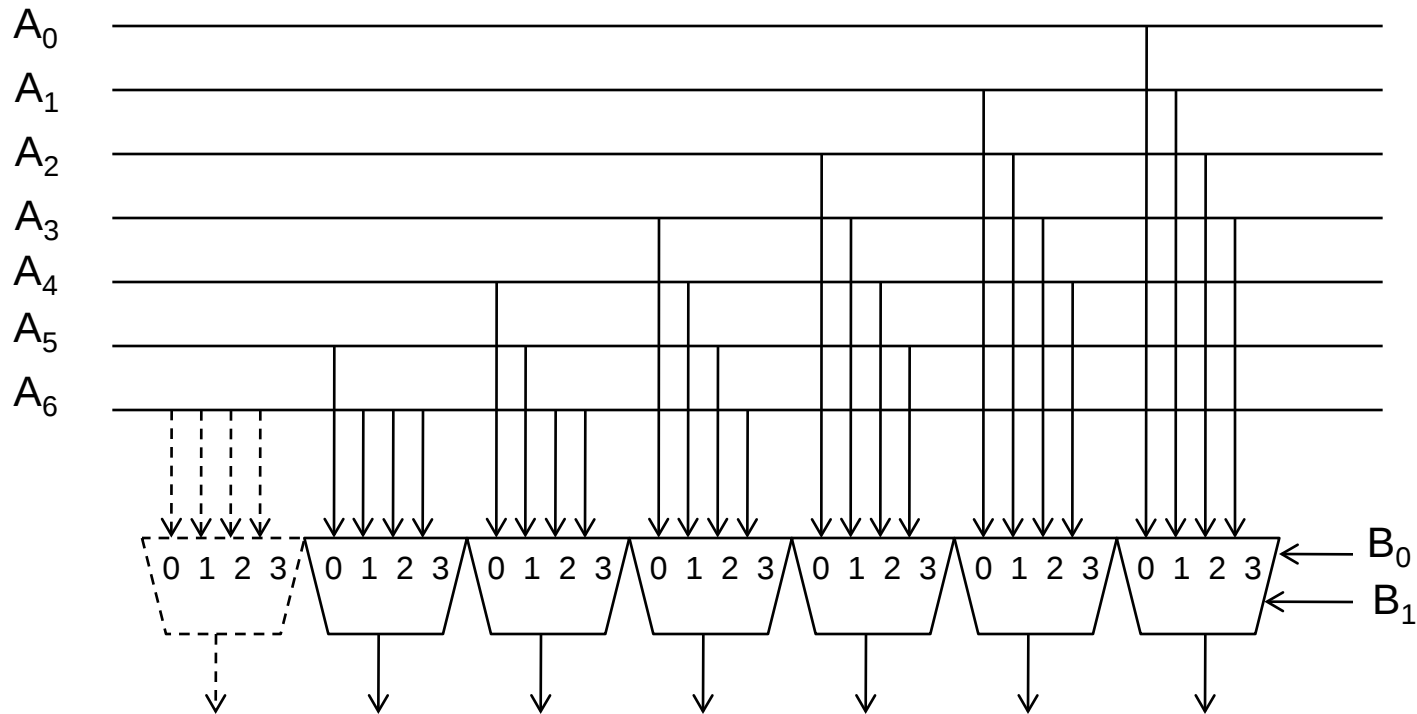
Observera att resultatet behöver *inte* bli korrekt, eftersom man egentligen behöver bitar ”efter kommatecknet”

$17/4$ motsvarar att skifta 010001 2-bitar till höger

Resultat: $000100 = (4)_{10}$

Eftersom $(0.25)_{10}$ inte kan representeras är resultatet inte korrekt!

Barrel-shifter

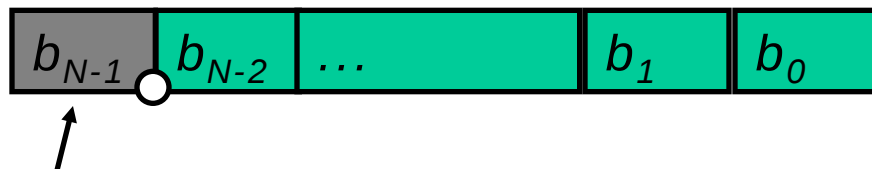
Division med $(2^0, 2^1, 2^2, 2^3)$ – dvs 1, 2, 4, 8

$$(S_6 S_5 S_4 S_3 S_2 S_1 S_0) = (A_7 A_6 A_5 A_4 A_3 A_2 A_1 A_0) / 2^{(B_1 B_0)}$$

Fix-tal (Fixed-point numbers)

Två-komplementsrepresentation

$$B = b_{N-1} . b_{N-2} \dots b_1 b_0 \quad \text{where } b_i \in \{0, 1\}$$

Sign Bit

Decimalt värde

$$FiP(B) = -b_{N-1} 2^0 + b_{N-2} 2^{-1} + \dots + b_1 2^{-(N-2)} + b_0 2^{-(N-1)}$$

Detta format kallas också för Q_{N-1} -format eller *fractional representation*

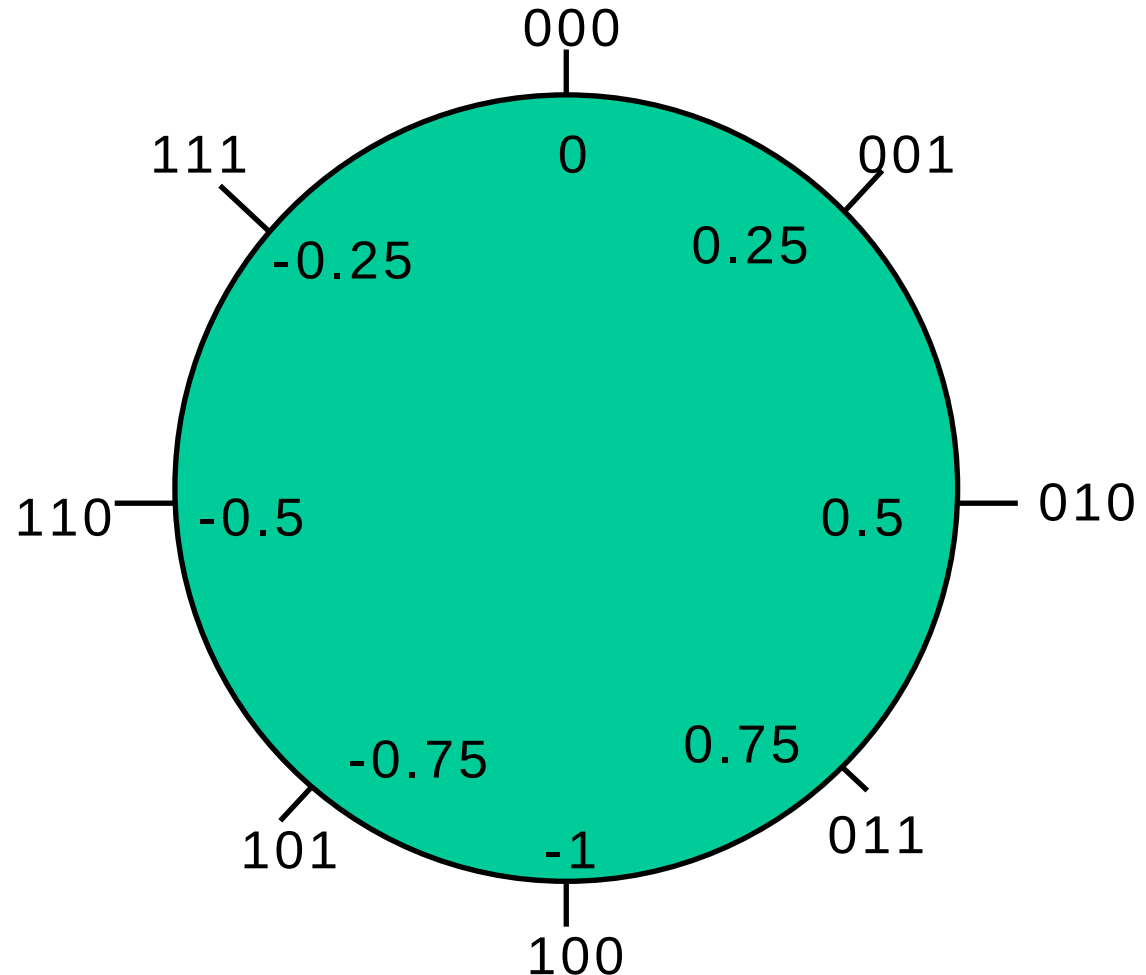
Fixed-Point Q2-Representation

Se detta som ett
pedagogiskt
exempel:

**Tre-bitars
fixpunktstal**

Ett talsystem
med bara 8 tal
är ju i praktiken
oanvändbart!

Fixed-Point Q2-Representation

0.11 0,75

0.10 0,5

0.01 0,25

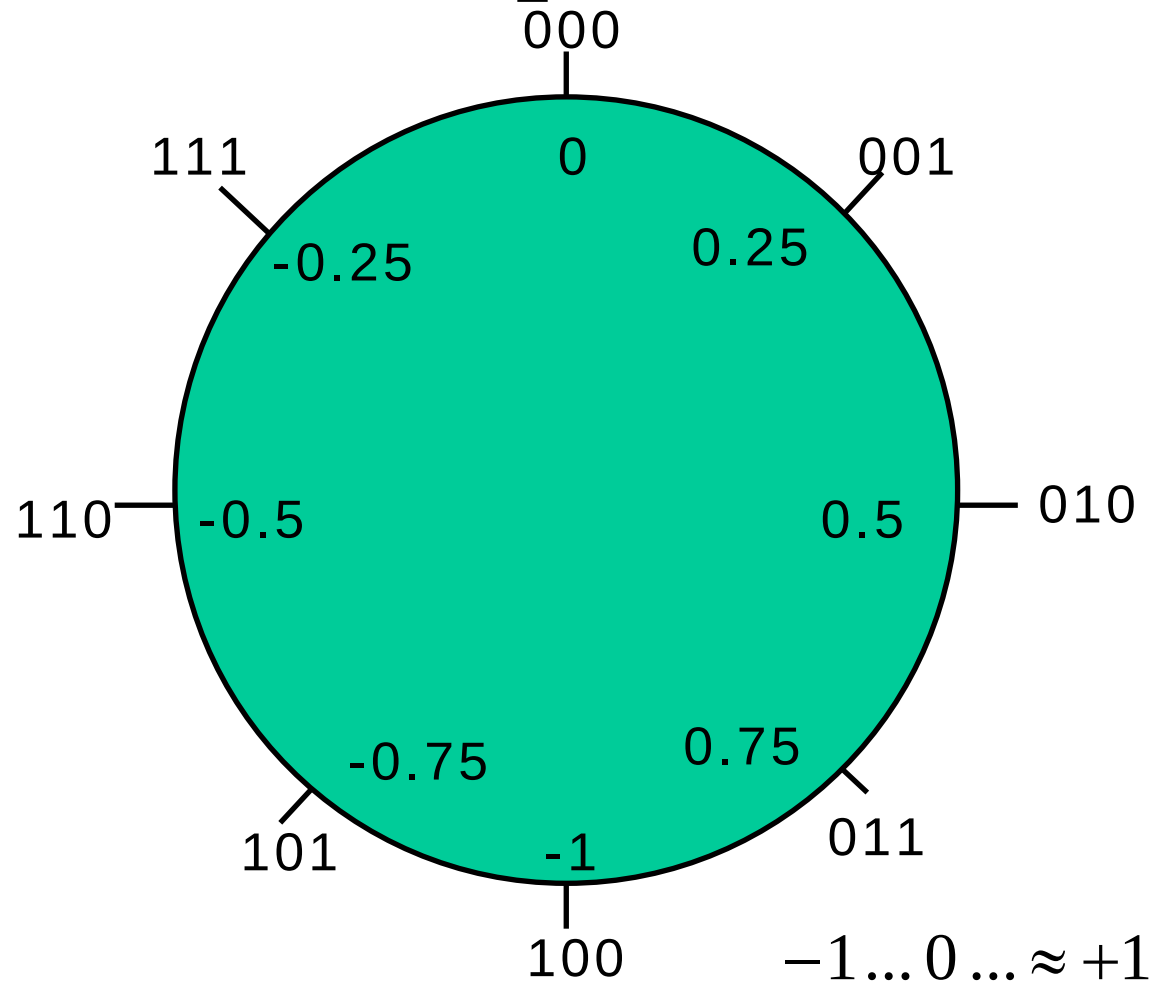
0.00 0

1.11 -0,25

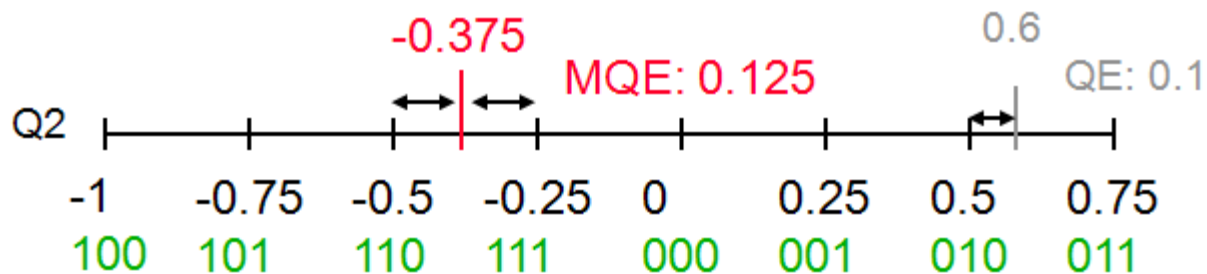
1.10 -0,5

1.01 -0,75

1.00 -1.0

Maximalt kvantiseringsfel

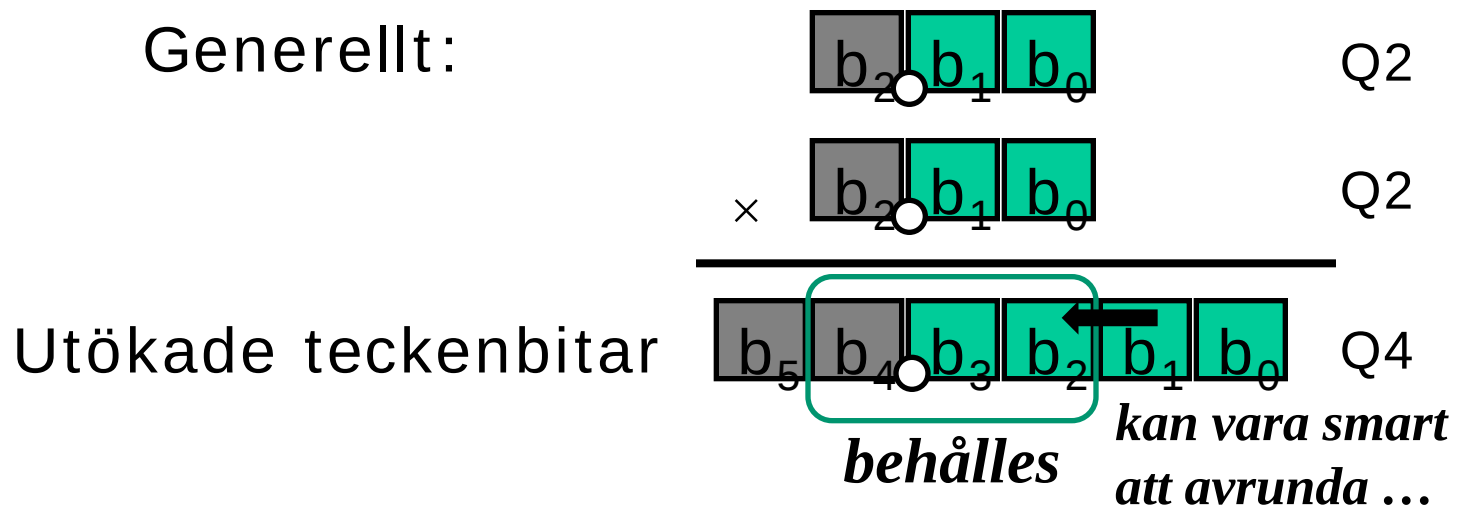
- Maximum Quantization Error:
 - Since not all numbers can be represented, quantization errors occur.

Multiplikation i Q-formatet

Multiplikation orsakar inte overflow i Q-formatet, men kan resultera i *förlust av precision*

$$\begin{aligned} & (1.10)_2 \times (0.11)_2 \\ &= (1.1010)_2 \quad (\text{Q4-format}) \\ &= (1.10)_2 \quad (\text{Q2-format}) \end{aligned}$$

Generellt:

Q-formatet

**Fixpunktsmultiplikation och
fixpunktsdivision utnyttjar samma
hårdvara som
heltalsmultiplikation och
heltalsdivision.**

Användning: Digitala filter – tex. ljudkortet

Flyt-tal (eng. Floating-Point Numbers)

- Ett flyt-tal representeras med en *tecken-bit*, *exponent-bitar* och en mantissa (*fraktions-bitar*)

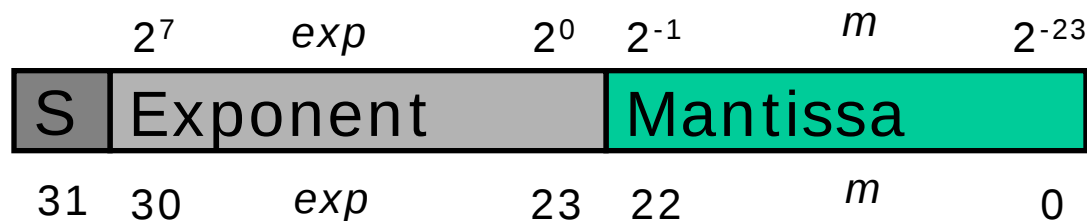

- Värdet beräknas som
- Ofta är *exp* **biaserad** (har en **offset**), vilket då ger

$$FIP(B) = (-1)^s * (1.m) * 2^{exp-(bias)}$$

IEEE-754

- Flyttals-standarden IEEE-754 definierar ett 32-bit flyttal som

- Värdet beräknas för en 8-bitars exponent enligt nedan
$$FIP(B) = (-1)^s * (1.m) * 2^{exp-(127)}$$
- Specialla bit pattern har reserverats för att representera negativ och positiv nolla

Floating-Point Numbers (IEEE)

- Exponent Values 1 to 254: normalized non-zero floating-point numbers; biased exponent (-126...+127)
- Exponent of zero and fraction of zero: positive or negative zero
- Exponent of ones and fraction of zero: positive or negative infinity
- Exponent of zero and fraction of non-zero: Denormalized number (true exponent is -126), represent numbers from 0 to 2^{-126}

$$FIP(B) = (-1)^s * (0.m) * 2^{-126}$$

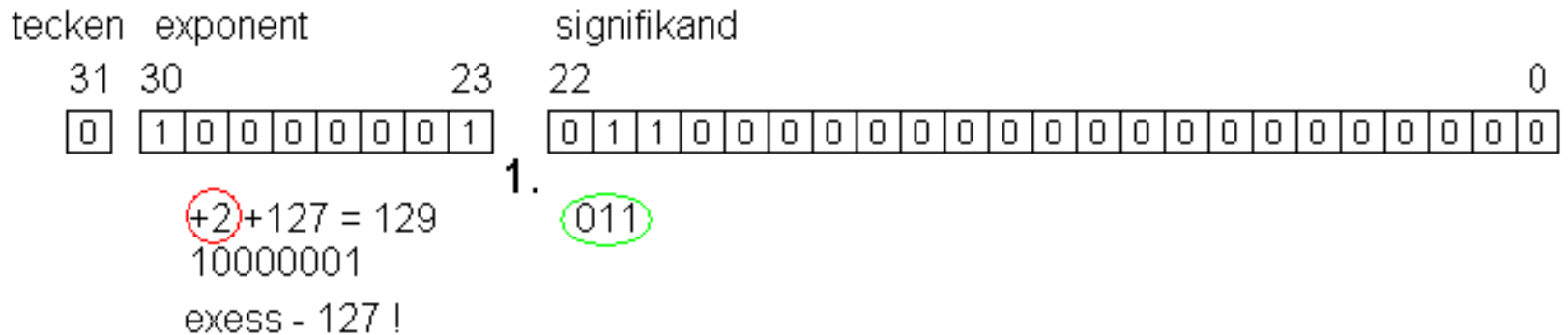
- Exponent of ones with a non-zero fraction: **NotANumber** (Exception Condition)
- There is also a standard for a 64-bit number

IEEE – 32 bit float

$$+5,5_{10} = +\overbrace{10}^5 \overbrace{1.1}^{1/2}_2$$

Normaliserat: $+1.011 \cdot 2^{+2}$

Tecken 1 bit, exponent 8 bitar,
signifikand (mantissa) 23 bitar.

Genom att exponenteten skrivs excess-127 kan flyttal storlekssorteras med vanlig heltalsaritmetik!

Behandlas igen i Datortekniken ...

Decimalt additionsexempel

$$\begin{array}{lcl} & \text{normalized} & \text{aligned} \\ a = 123456.7 & = 1.234567 \cdot 10^5 & \\ b = 101.7654 & = 1.017654 \cdot 10^2 = 0.001017654 \cdot 10^5 & \end{array}$$

Det **tal som är minst** (här **b**) skiftas (align) så båda talen får **samma** exponent.

$$\begin{array}{r} c = a + b \\ \begin{array}{r} 1.234567 \cdot 10^5 \\ + 0.001017654 \cdot 10^5 \\ \hline 1.235584654 \cdot 10^5 \end{array} \end{array}$$

*Flyttalsoperationer är mycket krävande, om man inte har specialiserad hårdvara - **addition** kan vara mer krävande än multiplikation!*

Svaret kan behöva normaliseras (skiftas).

Addition med flyttal

- Givet två flyttal:

$$a = a_{frac} \cdot 2^{a_{exp}}$$

$$b = b_{frac} \cdot 2^{b_{exp}}$$

- Summan av dessa tal är:

$$c = a + b$$

*Det tal som är
minst skiftas*

$$= \begin{cases} (a_{frac} + (b_{frac} \cdot 2^{-(a_{exp} - b_{exp})})) * 2^{a_{exp}} & , \text{if } a_{exp} \geq b_{exp} \\ (b_{frac} + (a_{frac} \cdot 2^{-(b_{exp} - a_{exp})})) * 2^{b_{exp}} & , \text{if } b_{exp} \geq a_{exp} \end{cases}$$

Subtraktion med flyttal

- Givet två flyttal:

$$a = a_{frac} \cdot 2^{a_{exp}}$$

$$b = b_{frac} \cdot 2^{b_{exp}}$$

- Differensen mellan dessa tal är:

$$c = a - b$$

*Det tal som är
minst skiftas*

$$= \begin{cases} (a_{frac} - (b_{frac} \cdot 2^{-(a_{exp} - b_{exp})})) * 2^{a_{exp}} & , \text{if } a_{exp} \geq b_{exp} \\ (b_{frac} - (a_{frac} \cdot 2^{-(b_{exp} - a_{exp})})) * 2^{b_{exp}} & , \text{if } b_{exp} \geq a_{exp} \end{cases}$$

Decimalt multiplikationsexempel

$$c = a \cdot b$$

$$a = 4,734612 \cdot 10^3 \quad b = 5,417242 \cdot 10^5$$

*Resultatet har fler
siffror än vad som
ryms – avrunda.*

$$c = 4,734612 \cdot 5,417242 \cdot 10^{3+5} = 25,648538980104 \cdot 10^8$$

$$c = 2,564854 \cdot 10^9 \quad \text{normalisera}$$

Multiplikation innebär att man gör en addition av exponenterna, och en multiplikation med fraktionsdelarna. Svaret måste sedan normaliseras (skiftas).

Multiplikation med flyttal

- Givet två flyttal:

$$a = a_{frac} \cdot 2^{a_{exp}}$$

$$b = b_{frac} \cdot 2^{b_{exp}}$$

- Produkten av dessa tal är:

Enklare!

$$c = a * b$$

$$= \left(a_{frac} * b_{frac} \cdot 2^{a_{exp} + b_{exp}} \right)$$

Division med flyttal

- Givet två flyttal:

$$a = a_{frac} \cdot 2^{a_{exp}}$$

$$b = b_{frac} \cdot 2^{b_{exp}}$$

- Kvoten mellan dessa tal är:

$$\begin{aligned} c &= a / b \\ &= \left(a_{frac} / b_{frac} \cdot 2^{a_{exp} - b_{exp}} \right) \end{aligned}$$

Uppstädning efter flyttals-operationer...

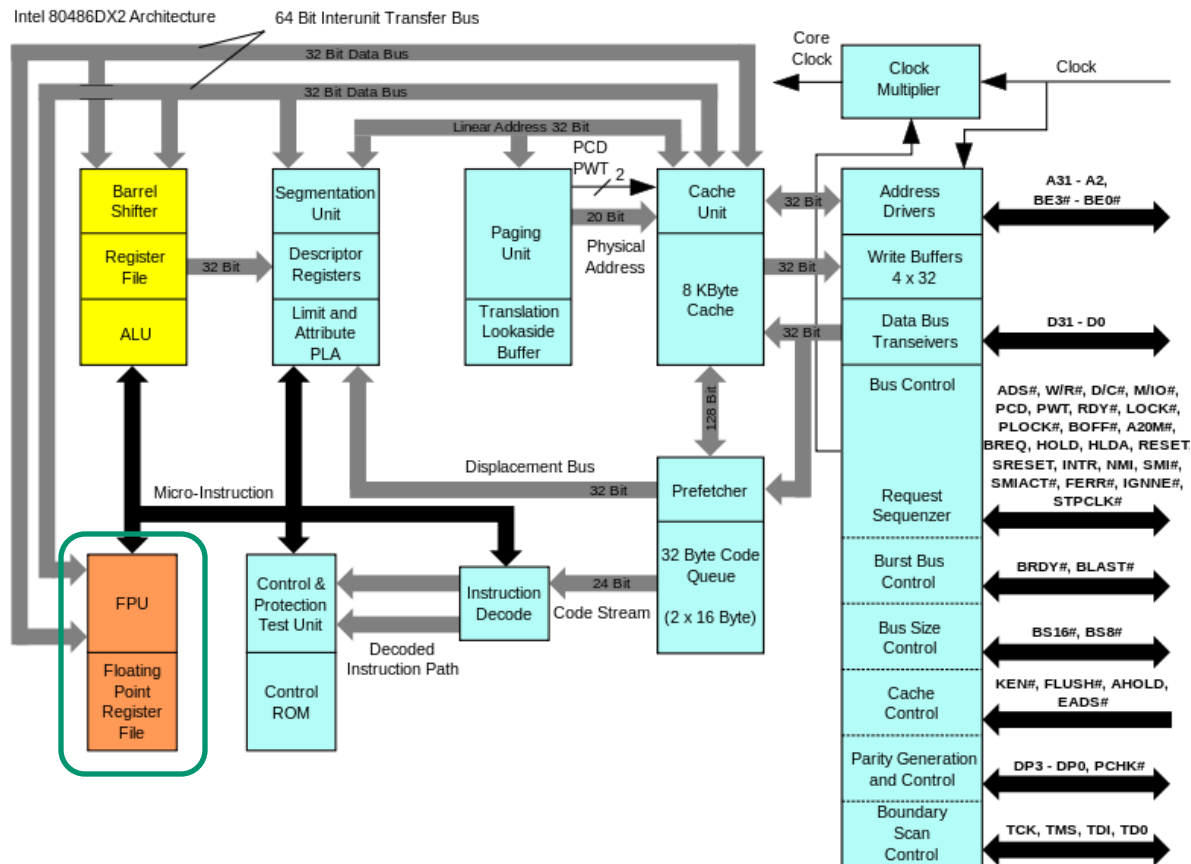
- När en flyttals-operation är klar måste den normaliseras
 - Mantissans skiftas tills dess första bit är 1
 - För varje skift-steg så räknas exponenten upp eller ned med ett.
 - Mantissans bitar till höger om den första ettan sparas
- Om exponenten är noll är mantissans första bit 0

$$FLP(B) = (-1)^s * (1.m) * 2^{exp-(127)}$$

$$FLP(B) = (-1)^s * (0.m) * 2^{(126)}$$

Flyttalsenhet

Det krävs mycket kod och beräkningstid för att utföra flyttalsoperationer med en dator som saknar hårdvarustöd för detta. PC-datorerna har haft inbyggda flyttalsenheter från och med 486 (1989).

Dyraste mjukvarubuggen?

ESA rocket crashes at launch - 1996

double (64-bitars flyttal)

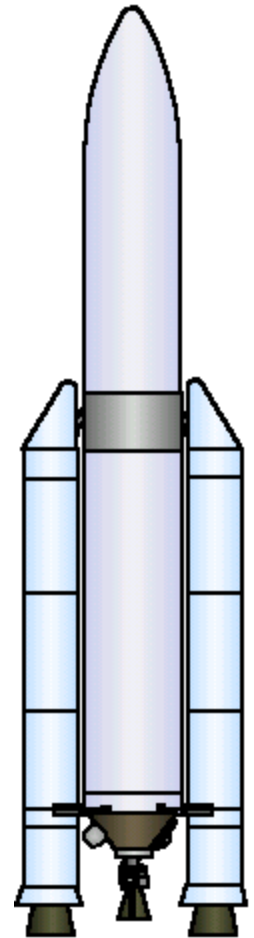

Översättningen blev fel –
rymdes inte!

signed short int (16-bitars 2-komplementtal)

Användes i systemet för horisontel bias

Någon hade sovit under föreläsningen "aritmetik2"!

Fixed-Point vs. Floating-Point

- Fixed-Point operationer fungerar pss som heltals-operations och är snabbare
- Fixed-point värden behöver skalas, vilket ofta leder till förlust av precision
- Kostnaden för att bygga hårdvara är signifikant större för flyttals-processorer/räknare

Sammanfattning

- **Multiplikation och division av heltal**
 - Konvertera negativa tal till sitt positiva dito.
 - Utför multiplikationen eller divisionen
 - Håll reda på vilket tecken resultatet skall ha
 - Konvertera positivt resultat till sitt negativa dito om resultatet skall vara negativt
- **Multiplikation med potenser av 2 (mul med 2^k)**
 - Implementeras som ett skift till vänster med k steg
- **Division med potenser av 2 (div med 2^k)**
 - Implementeras som ett (aritmetiskt) skift till höger med k steg. Teckenbiten kopieras till vänster.

